

آسیب‌شناسی بیداری اسلامی در حوزه‌ی رهبری

و راهکارهای برون‌رفت از آن در اندیشه‌های قرآنی امام خامنه‌ای دام‌الله

حمیدرضا رحیمی^۱

غلام‌سخی حلیمی^۲

چکیده

در مقاله‌ی حاضر به بررسی آسیب‌ها و چالش‌های پیش روی نهضت بیداری اسلامی و راهکارهای مبارزه با آن با توجه به اندیشه‌های قرآنی امام خامنه‌ای پرداخته‌ایم. این آسیب‌ها موجب تخریب نهضت بیداری اسلامی گردیده و هزینه‌های سنگینی را بر جهان اسلام تحمیل و زمینه‌ی سلطه‌ی نظامی بیگانگان بر جوامع اسلامی را فراهم نموده است. از دیدگاه امام خامنه‌ای آسیب‌های بیداری اسلامی را می‌توان در سه حوزه‌ی ایدئولوژی، رهبری، مردم و بیدارگران جای داد. با توجه به گسترده بودن مباحث، در این مقاله تنها به بررسی آسیب‌هایی که در حوزه‌ی رهبری، نهضت بیداری اسلامی را تهدید می‌کند پرداخته شده است. این آسیب‌ها عبارتند از: سستی در اراده و باورها، سوءمدیریت، تحجر و جمود فکری، خودباختگی، اعتماد به دشمن، انتخاب شیوه‌های نادرست مبارزاتی و ناسازگاری با انقلاب اسلامی ایران. برای برون‌رفت از این آسیب‌ها نیز امام خامنه‌ای راهکارهایی ارائه کرده‌اند که عبارتند از: مدیر و مدبر بودن، تهذیب و پرهیزکاری، اعتماد به نفس، پرهیز از تحجرگرایی، ایجاد تمدن نوین اسلامی، استقامت، نفی سلطه استکبار و... پژوهش حاضر به روش تحلیلی - توصیفی و با استفاده از منابع کتابخانه‌ای نگارش یافته است.

واژگان کلیدی: بیداری اسلامی، امام خامنه‌ای، آسیب‌شناسی، رهبری، قرآن.

^۱. کارشناسی ارشد تفسیر و علوم قرآن مدرسه عالی امام خمینی؛

^۲. سطح ۴ فقه مقارن مجتمع آموزش عالی فقه؛

در هر نهضت و انقلابی، «رهبر» نقش اصلی را در پیروزی و به سامان رساندن آن دارد. فقدان یک رهبر شایسته و شجاع در نهضت‌های اسلامی، بزرگترین خلأ محسوب می‌گردد و موجب می‌شود تا آسیب‌ها و ضربات جبران ناپذیری به نهضت وارد شود. امروز، از این ناحیه مشکلات زیادی دامن گیر کشورهای اسلامی و به ویژه کشورهای عربی است و به خاطر ضعف رهبران سیاسی عده‌ای صهیونیست سیاست‌های غیر اسلامی خود را بر سران کشورهای اسلامی دیکته می‌کنند. این خواری رهبران کشورهای اسلامی، بی‌تردید به خاطر به فراموشی سپردن رسالت دینی و اسلامی آن‌ها، عملکرد ناسالم و سوء استفاده از قدرت می‌باشد که باعث از دست دادن پایگاه مردمی و مشروعیت سیاسی خود شده‌اند. ضعف در مدیریت جامعه و رهبری حرکت انقلابی در عرصه جهانی و بین‌المللی و به ویژه جریان نهضت بیداری اسلامی که امروزه در سراسر جهان اسلام راه افتاده است، مهمترین آسیبی است که نهضت بیداری اسلامی را تهدید می‌کند.

خطر آسیب‌های پیش روی نهضت بیداری اسلامی، جدی است و ایفای نقش متولیان نهضت بیداری اسلامی و نخبگان انقلابی و اسلامی به همراه امت مسلمان، در امر خنثی سازی توطئه‌ها و برطرف کردن ضعف‌ها و زدودن این آسیب‌ها لازم است. برای تحقق این امر، تلاش برای بالا بردن سطح آگاهی مردم و کنار گذاشتن اختلافات ناشی از سلاقی سیاسی، قومی و مذهبی، فکری و فرهنگی و نیز متمرکز شدن در برطرف کردن مشکلات ناشی از تحولات اجتماعی در عرصه‌های مختلف و غفلت نکردن از کید دشمنان و نظام سلطه جهانی بسیار ضروری است. از این رو، لازم است رهبران سیاسی نهضت بیداری اسلامی برای نجات مردم از یوغ سردمداران مزدورشان از هیچ تلاش و کوششی دریغ نورزند. در این مقاله برخی از آسیب‌های نهضت بیداری اسلامی که در سطح رهبری و سران نهضت‌های اسلامی امکان دارد به وجود بیاید و نهضت بیداری اسلامی را مورد خطر و تهدید قرار دهد در سه حوزه دانش و معرفت، عدالت ورزی و مدیریتی مورد بحث و بررسی قرار گرفته، سپس راهکارهای برون رفت از آن‌ها بیان شده است.

آسیب‌های بیداری اسلامی در حوزه ی رهبری

آسیب‌هایی که نهضت بیداری اسلامی را در سطح رهبری تهدید می‌کند در سه حوزه ی آسیب‌های حوزه دانش و معرفت، حوزه ی عدالت‌ورزی و آسیب‌های حوزه ی مدیریتی تقسیم می‌شود. در ادامه به بررسی هر یک از این حوزه‌ها می‌پردازیم:

۱- آسیب‌شناسی در حوزه دانش و معرفت

۱/۱. ضعف ایمان و باورهای دینی

از مهمترین آسیب‌های نهضت بیداری اسلامی که در سطح رهبری و بین رهبران نهضت بیداری اسلامی وجود دارد، سستی و ضعف در باورهای دینی و اعتقادی است. مقام معظم رهبری علت غلبه دولت‌های کفر بر کشورهای اسلامی را ضعف ایمان و باورهای دینی دانسته و می‌فرماید: «اگر آن روزی که استعمار و لشکرکشی‌ها و کشورگشایی‌های غربی در مناطق اسلامی شروع شد، زمامداران مسلمان از دین، پاک‌دامنی، غیرت و شجاعت برخوردار بودند، قضیه این‌طور نمی‌شد. اگر پای‌بند به شهوات و پای‌بند به تسلط خودشان بر مقام و قدرت چند روزه نبودند، موضوع این‌طور نمی‌شد. ضعف مسلمانان و جوامع اسلامی، اغلب ناشی شده است از ضعف مدیران جوامع و زمامداران آن‌ها». (بیانات در دیدار مردم پاکدشت، در سالروز عید سعید غدیر- ۱۰/ ۱۱/ ۱۳۸۳، <https://khl.ink/f/3269>)

از نظر ایشان، این ضعف و عقب ماندگی ناشی از فاصله گرفتن مسلمانان و رهبران آن‌ها از قرآن به عنوان کتاب هدایت و معنویت می‌باشد: «ما هرچه ضعف و ذلت و عقب افتادگی در دنیای اسلام مشاهده می‌کنیم، ناشی از دوری از قرآن است. باید همه- هم ما و هم دیگر کشورهای اسلامی- به قرآن نزدیک‌تر شویم. اولین توصیه قرآن، توحید و توجه به خدا است. توصیه دیگر قرآن به مسلمان‌ها، اتحاد کلمه آن‌هاست. «و لا تفرقوا» (آل عمران، ۱۰۳)». (بیانات در مراسم اختتامیه‌ی هجدهمین دوره‌ی مسابقات حفظ، قرائت و تفسیر قرآن کریم- ۷/۲۶/ ۱۳۸۰، <https://khl.ink/f/3090>) به عبارت دیگر، دور شدن از ذکر خدا، فراموش کردن خدا و معنویت یک عامل گمراهی و انحراف است. عامل دیگر، دنیاطلبی، جمع آوری مال و ثروت و التذاذ به شهوات دنیا است. «فخلف من بعدهم خلف أضاعوا الصلاة واتبعوا الشهوات...» (مریم، ۵۹) ... اگر در جامعه اسلامی، آن حالت آرمان‌خواهی از بین برود یا ضعیف شود؛ هرکس به فکر این باشد که کلاش را از معركة در ببرد و از دیگران در دنیا عقب نیفتد؛ اینکه «دیگری جمع کرده است، ما هم برویم جمع کنیم و خلاصه خود و مصالح خود را بر مصالح جامعه ترجیح دهیم». نظام اسلامی، با ایمان‌ها، با همت‌های بلند، با مطرح شدن آرمان‌ها و با اهمیت دادن و زنده نگه داشتن شعارها به وجود می‌آید و حفظ می‌شود و پیش می‌رود» (بیانات در دیدار فرماندهان گردانها، گروهانها و دسته‌های عاشورای نیروهای مقاومت بسیج سراسر کشور- ۲۲/۴/ ۱۳۷۱، <https://khl.ink/f/2627>)

بر این اساس، رهبران نهضت‌های بیداری اسلامی باید توجه داشته باشند که راز موفقیت آن‌ها، انگیزه‌های دینی و تعهد در برابر اسلام و اجرای آموزه‌های آن می‌باشد و این چیزی است که روند روبه رشد جنبش‌های اسلامی را تقویت کرده و به آن‌ها توان و نیرو می‌بخشد. تا زمانی که رهبران جنبش‌های بیداری اسلامی به اصول اولیه خود پای‌بند بوده و از معیارهای دینی و اسلامی پاسداری نمایند، هرگز آسیبی به آن‌ها نخواهد رسید.

۱/۲. کم شدن انگیزه‌ها

انگیزه و آرمان‌خواهی مهمترین مسأله در تداوم و ایجاد حرکت‌های مردمی برای یک نهضت رهایی‌بخش علیه نظام استبدادی و ظلم و ستم در جامعه است. «فَإِذَا فَرَغْتَ فَانصَبْ» (انشراح/۷). کم شدن انگیزه‌ها یکی از

عواملی است که شور و هیجان را در میان مردم کاهش داده و عدم همراهی آن‌ها را در پی خواهد داشت؛ همانگونه که مقام معظم رهبری می‌فرماید: «راحتی خیال ناشی از احساس پیروزی و به دنبال آن کم شدن انگیزه‌ها و سست شدن عزم‌ها، نخستین خطر است. و آنگاه این خطر مهیب‌تر می‌شود که اشخاص در صدد تصاحب سهم ویژه در غنیمت به دست آمده باشند». (بیانات در اجلاس بین‌المللی بیداری اسلامی - ۱۳۹۰/۶/۲۶، <https://khl.ink/f/17269>)

دشمن امروز برای آسیب زدن به نهضت بیداری اسلامی برنامه دارد و به هر طریق ممکن می‌خواهد به این هشجاری و بیداری عظیم ملت‌های مسلمان ضربه بزند. «مقصود آنان از این همه، خسته و نومید کردن مردم و مردود و پشیمان کردن مبارزان است، که می‌دانند در این صورت، شکست دادن انقلاب، ممکن و آسان خواهد شد». (بیانات در اجلاس بین‌المللی بیداری اسلامی - ۱۳۹۰/۶/۲۶، <https://khl.ink/f/17269>)

۱/۳. تحجر و تعصبات بی جا

یکی از آفت‌های نهضت بیداری اسلامی، تحجر و تعصبات کور است «كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ» (روم/۳۲). «اسلام‌گرایی نباید با تحجر و قشری‌گری و تعصب‌های جاهلانه و افراطی مشتبه گردد. مرز میان این دو نیز باید پر رنگ باشد. افراط‌های مذهبی که غالباً با خشونت کور همراه است، عامل عقب‌ماندگی و دور شدن از هدف‌های والای انقلاب است، و این به نوبه‌ی خود مایه‌ی جدا شدن مردم و در نتیجه شکست انقلاب خواهد بود». (بیانات در اجلاس بین‌المللی بیداری اسلامی - ۱۳۹۰/۶/۲۶، <https://khl.ink/f/17269>)

مقام معظم رهبری آفت تحجر را از آسیب‌های بزرگ نهضت‌های بیداری اسلامی دانسته و درباره‌ی عواقب آن می‌فرماید: «تحجر این است که، کسی که می‌خواهد کار بزرگی را با این عظمت انجام دهد، نتواند نیازهای زمان و لوازم هر لحظه‌ی زندگی یک ملت را از قرآن بشناسد و بخواهد در یک وضعیت ایستا و بدون انعطاف، حکم نماید و کار کند و پیش برود. این، امکان‌پذیر نیست. معنای تحجر آن است که، کسی که می‌خواهد از مبانی اسلام و فقه اسلام، برای بنای جامعه استفاده کند، به ظواهر احکام اکتفا نماید و نتواند کشش طبیعی احکام و معارف اسلامی را، در آن جایی که قابل کشش است، درک کند و برای نیاز یک ملت و یک نظام و یک کشور که نیاز لحظه به لحظه است نتواند علاج و دستور روز را نسخه کند و ارائه دهد. این، بلای بزرگی است». (بیانات در اجتماع باشکوه زائران مرقده مطهر حضرت امام خمینی (ره) - ۱۳۷۶/۳/۱۴، <https://khl.ink/f/2843>)

از نظر حضرت آیت‌الله خامنه‌ای تحجر از شاخص‌های اصلی اسلام‌آمریکایی است که حالت بازدارندگی دارد و انسان را از تکالیفش باز می‌دارد. ایشان در همین رابطه می‌فرماید: «اسلام‌آمریکایی دو شاخه دارد: یک شاخه اسلام متحجر، یک شاخه اسلام سکولار؛ این اسلام‌آمریکایی است. استکبار و قدرت‌های مادی از هر دو شاخه پشتیبانی کرده‌اند و می‌کنند». (بیانات در مراسم بیست و هفتمین سالگرد رحلت امام خمینی (ره) - ۱۳۹۵/۳/۱۴، <https://khl.ink/f/33259>)

در شرایط کنونی که نهضت بیداری اسلامی در اکثر کشورهای اسلامی و منطقه نفوذ کرده و در حال گسترش است. تحجر و خشونت از جمله کارآمدترین حربیه‌ی مقابله با موج بیداری اسلامی به حساب می‌آید که سردمداران رژیم صهیونیستی و آمریکا از آن علیه مسلمانان بهره‌برداری می‌کنند. مقام معظم رهبری در این باره می‌فرماید: «غرب در دهه‌های بیداری اسلامی و بویژه سال‌های اخیر پس از شکست‌های پیاپی از ایران و افغانستان تا عراق و لبنان و فلسطین و اینک مصر و تونس و... کوشیده است پس از شکست تاکتیک اسلام ستیزی و خشونت علنی، به تاکتیک بدل‌سازی و تولید نمونه‌های تقلبی دست بزند، تا عملیات تروریزم ضد مردمی را به جای «شهادت‌طلبی»، «تعصب و تحجر و خشونت» را به جای «اسلام‌گرایی و جهاد»، «قومیت‌گرایی و قبیله‌بازی» را به جای «اسلام‌خواهی و امت‌گرایی»، «غریزدگی و وابستگی اقتصادی و فرهنگی» را به جای «پیشرفت مستقل»، «سکولاریزم» را به جای «علم‌گرایی»، «سازشکاری» را به جای «عقلانیت»، «فساد و هرج و مرج» اخلاقی را به جای «آزادی»، «دیکتاتوری» را به نام «نظم و امنیت»، «مصرف‌زدگی، دنیاگرایی و اشرافیگری» را به نام «توسعه و ترقی»، «فقر و عقب‌ماندگی» را به نام «معنویت‌گرایی و زهد» قلمداد کند». (بیانات در خطبه‌های نماز جمعه تهران، ۱۴ / ۱۱ / ۱۳۹۰، <https://khl.ink/f/18923>)

۱/۴. نفوذ اندیشه بیگانه در بین رهبران نهضت‌ها

نفوذ تفکر بیگانه در بین رهبران نهضت بیداری اسلامی، از دیگر آسیب‌هایی است که نهضت‌های اسلامی را با بحران روبه‌رو کرده و آن‌ها را دچار دو دستگی و اختلاف نموده و حتی تا مرز سازش پیش برده است (مائده/۴۹). خطر این آسیب در جنبش‌های اسلامی معاصر که توسط عناصر نفوذی، ساده لوح و با شعار جدایی دین از سیاست و غیره توجیه می‌گردد، به اندازه‌ای است که امروزه بیشتر جنبش‌های اسلامی با آن دست و پنجه نرم می‌کنند. حضرت آیت‌الله خامنه‌ای غفلت و نفوذ عناصر بیگانه را در بین رهبران نهضت بیداری اسلامی بزرگترین آفت دانسته و می‌فرماید: «یک خطر، عبارت شد از اینکه دو جناح و دو طرف، خودشان غفلت کنند و دچار خطر شوند. اما خطر بزرگتر از این هم وجود دارد. آن چیست؟ آن خطر نفوذ است. از هر دو طرف ممکن است افرادی نفوذ کنند. گاهی یک دشمن از هردو طرف نفوذ می‌کند: از یک طرف به عنوان ارزش‌گرایی می‌آید و با هرگونه تحولی مخالفت می‌کند؛ حتی با راه‌های رفته هم مخالفت می‌کند و می‌خواهد حرکت انقلابی را برگرداند. از این خطرناک‌تر، این طرف قضیه است؛ به عنوان تغییر و تحول و پیشرفت، کسانی بیایند که با اساس ارزش‌ها و با اصل اسلام و با اصل تدین مردم و با اصل عدالت اجتماعی مخالفند؛ این‌ها به نام تحول، به نام تغییر، به نام پیشرفت، به نام اصلاح، بیایند وارد میدان شوند و میدان‌داری کنند». (بیانات در خطبه‌های نماز جمعه تهران - ۲۳/۲/۱۳۷۹، <https://khl.ink/f/3005>)

حضرت آیت‌الله خامنه‌ای نسبت به ترفند «نفوذ» از سوی دشمن برای خنثی نمودن روند رو به رشد جریان بیداری اسلامی در سراسر جهان همواره تأکید داشته است: «یکی از برنامه‌ریزی‌های دشمن عبارت است از نفوذ. بنده الان شاید حدود یک سال یا بیشتر است که راجع به نفوذ دارم صحبت می‌کنم. از نفوذ باید ترسید، باید مراقب بود. معنای ترس

[هم] این نیست که آدم خوف کند، یعنی ملاحظه کنید، مراقب باشید؛ نفوذ خیلی مهم است». (بیانات در دیدار بسیجیان - <https://khl.ink/f/34995>، ۱۳۹۵/۹/۳)

لذا باید رهبران نهضت‌های اسلامی مراقب باشند عناصر نفوذی دشمن در دستگاه‌های تصمیم‌ساز و تصمیم‌گیر وارد نشود. (بیانات در دیدار اعضای شورای هماهنگی تبلیغات اسلامی - <https://khl.ink/f/38575>، ۱۳۹۶/۱۰/۶)

۲) آسیب‌شناسی در حوزه عدالت‌ورزی

۲/۱. خودباختگی و تقلید فرهنگی رهبران سیاسی

خودباختگی فرهنگی و تقلید رهبران نهضت از دشمن از دیگر آسیب‌هایی است که پیش روی نهضت‌بیداری اسلامی قرار دارد (آل عمران ۱۲۰-۱۱۸). این مشکل زمانی به وجود می‌آید که رهبران جنبش‌های اسلامی در اثر مشکلات داخلی و نداشتن ثبات فکری، تحت تأثیر پیشرفت‌های دشمن قرار می‌گیرند و از قدرت و فناوری‌های آن می‌ترسند و لذا دست از مبارزه برمی‌دارند. مقام معظم رهبری خود باختگی را برای رهبران نهضت‌های اسلامی یک آفت مهلک دانسته و معتقد است آنچه که: «مسئولان و رهبران و گردانندگان اجتماعات را تهدید می‌کند، این است که آن‌ها را دچار انفعال و خودباختگی کنند و در موضع تأثیرپذیری ناخواسته از اراده‌ی دیگران قرار دهند. دشمنان نظام جمهوری اسلامی، وقتی نمی‌توانند در میدان مبارزه‌ی رویاروی، کاری انجام دهند، از راه فشارهای تبلیغاتی، فشارهای سیاسی، فشارهای فرهنگی. جو را آن‌چنان از فشار انباشته می‌کنند که انسان‌های ضعیف‌النفس، در مقابل این فشار نمی‌توانند مقاومت کنند». (بیانات در اجتماع باشکوه زائران مرقد حضرت امام خمینی (ع) - <https://khl.ink/f/2843>)

البته امروزه به برکت انقلاب اسلامی، جهان اسلام یک مقدار تکان خورده است و مسلمانان بیدار شده‌اند. به نظر حضرت آیت‌الله خامنه‌ای؛ گسترش موج بیداری اسلامی حکایت از آن دارد که روحیه خود باختگی در بین رهبران نهضت‌های اسلامی کاهش پیدا کرده است. «بنده می‌بینم که ملت‌های مسلمان بیدارند و بیدارتر شده‌اند. ملت‌های مسلمان، آن حالتِ ضعیفِ مزمن و تسلیمِ مزمنی را که در طول صد و پنجاه یا دویست سال بر آن‌ها تحمیل شده بود، بتدریج کنار گذاشتند. این موضوع، بسیار مهم است. ملت‌های مسلمان، آن حالت خودباختگی و رنگ‌باختگی در مقابل غرب را به کلی کنار گذاشتند. راز حرکت و پیشرفت یک ملت به سمت عروج معنوی و مادی همین است. اول باید به خود ایمان بیاورد و خودباختگی را کنار بگذارد. اگر به خود اعتقاد پیدا کرد و احساس نمود که به آقابالاسری از ملت‌ها و دولت‌های بیگانه نیاز ندارد و خود را در مقابل آن‌ها کوچک و حقیر و ناچیز نداند، راه پیشرفت در مقابلش باز می‌شود». (بیانات در دیدار کارگزاران و مسئولان نظام - <https://khl.ink/f/34291>، ۱۳۷۳/۱۲/۱۱)

۲/۲. غرور و غفلت از دشمن

مسأله غرور و غافل شدن از دشمن یک آسیب بسیار مهم برای نهضت‌های اسلامی است و یک چنین وضعیتی روند جنبش بیداری اسلامی را با سستی روبه رو خواهد کرد و سبب می‌شود که انقلابیون از تلاش و کوشش برای پیشرفت نهضت بیداری اسلامی دست بردارند.

حضرت آیت‌الله خامنه‌ای در رابطه با پرهیز از تکبر و غفلت از دشمن می‌فرماید: «توصیه‌ی مهم آن است که خود را همواره در میدان بدانید: «فا ذا افرغت فانصب». (شرح/ ۷). همیشه خداوند را حاضر و کمک کار خود بدانید: «والی ربک فارغب». (شرح/ ۸) و پیروزی‌ها ما را دچار غرور و غفلت نکند: «اذا جاء نصر الله و الفتح و رأیت الناس یدخلون فی دین الله افواجا فسیب بحمد ربک و استغفره انه کان توابا». (نصر/ ۳-۱). این‌ها پشتوانه‌های حقیقی یک ملت مؤمن است». (بیانات در اجلاس بین‌المللی بیداری اسلامی - ۶/۲۶ / ۱۳۹۰، <https://khl.ink/f/17269>)

یکی از وظایف مسلمانان و دست‌اندرکاران نهضت بیداری اسلامی این است که به طور دائم مراقب باشند و در صحنه حضور فیزیکی داشته باشند و اجازه ندهند که نهضت عظیم بیداری اسلامی با توطئه‌های دشمنان اسلامی مورد تهدید قرار گیرد و نباید خود را راحت احساس کنند و تصور نمایند که کار تمام شده است. زیرا دشمنان نهضت‌های جهانی بیداری اسلامی درصددند تا به هر طریق ممکن، مسلمانان را در خواب فرو برند و از این طریق به اهداف خود دست یابند. مقام معظم رهبری به صورت یک اخطار، خطاب به مسلمانان و جهان اسلام می‌فرماید که این موفقیت‌ها و پیروزی‌ها شما را از دشمن غافل نکند. اگر چه که «امروز ما به طور واضح و بین‌جلو رفته‌ایم، و دشمن به طور واضح و بین‌عقب رفته، منتها بیم آن هست که ما یا غافل شویم یا مغرور شویم؛ هر دوتای اینها خطر است. نه باید غفلت کرد و سرگرم کارهای حاشیه‌ای شد، نه باید مغرور شد و دشمن را خرد و بیچاره شمرد؛ باید هشیاری باشد». (بیانات در دیدار نمایندگان مجلس شورای اسلامی - ۳/۸ / ۱۳۹۰، <https://khl.ink/f/12559>)

۲/۳. قدرت طلبی و انحصارگرایی

مسأله قدرت‌طلبی و خودمحوری رهبران جنبش بیداری اسلامی از دیگر آسیب‌هایی است که انقلاب جهانی اسلام را تهدید می‌کند. «إِنَّ فِزْعُونَ عَلَا فِي الْأَرْضِ» (قصص/ ۴). به خصوص بعد از پیروزی نهضت؛ کسب مقام و شهرت ممکن است در بین رهبران جنبش بیداری اسلامی منازعات و تنش‌هایی را ایجاد نماید. آن دسته از رهبران سیاسی که در پی رسیدن به قدرت و اجابت خواهش‌های نفس‌خویشند، یا به دنبال مال و ثروت خواهند رفت و به اختلاس از اموال بیت‌المال، رشوه‌خواری و اموری از این قبیل متوسل خواهند شد و یا به دنبال پست و مقام خواهند رفت تا از این طریق غریزه‌ی قدرت‌طلبی خود را اشباع نمایند.

چون کسب ثروت، مقام و شهوت، سبب می‌شود تا انسان به دنبال راه‌های نامشروع حرکت کند و اگر این گرایش دامن‌گیر رهبران و کادرهای نهضت بیداری اسلامی شود، نهضت را به بیراهه سوق داده و نابود خواهد کرد. «در طول تاریخ، بشریت همواره از استکبار و قدرت‌گرایی قدرتمندان و زورمندان و زورمندان، لطمه و آسیب دیده است. هرچه

شما نگاه کنید، می‌بینید آسیب‌ها و بدبختی‌ها و تیره‌روزی‌های بشریت در طول زمان، ناشی از خصلت فرعون‌ی و خوی استکباری قدرت‌طلبان و زورمندان و زورمندانی است که حدی برای اشتباهی سیری‌ناپذیر آن‌ها وجود ندارد». (بیانات در دانشکده‌ی افسری امام علی (ع)، ۱۳۸۱/۸/۷، <https://khl.ink/f/3151>)

البته یک فرق اساسی بین جنبش بیداری اسلامی که با هدف الهی و خدمت به مردم صورت می‌گیرد و جنبش‌های سیاسی که هدفشان کسب قدرت است وجود دارد. در جنبش بیداری اسلامی، رهبران آن بیشتر دنبال تحقق آرمان‌های الهی در جامعه می‌باشند و گاهی ممکن است انحرافی در این جهت به وجود آید؛ برخلاف جنبش‌های سیاسی و حزبی که هدف همه رهبران آن‌ها رسیدن به مقام و کسب شهرت و قدرت است. مقام معظم رهبری در این زمینه می‌فرماید: «انگیزه‌ی دینی، با انگیزه‌های مادی و حزبی فرق می‌کند. در انگیزه‌های مادی و حزبی، کسب قدرت و حکومت، بیشتر مطرح است. اشخاصی که وارد مبارزه می‌شوند، هر کدام برای خودشان جایگاه و موضعی را تعریف می‌کنند: در نظام آینده، ما چه کار باید بکنیم؟ چه کاره باید بشویم؟ اما در حرکت دینی، این حرف‌ها نیست؛ همه برای انجام تکلیف وارد می‌شوند». (بیانات در دومین روز از دهه‌ی مبارکه‌ی فجر - ۱۳۷۷/۱۱/۱۳، <https://khl.ink/f/2927>)

از دیدگاه مقام معظم رهبری، برای اینکه رهبران نهضت بیداری اسلامی به آسیب قدرت طلبی گرفتار نشوند و از هدف اولیه خود عدول نکنند، لازم است که در درجه اول خود را اصلاح و به ارزش‌های دینی و اسلامی مجهز نمایند تا در مسائل سیاسی و هدایت انقلاب اسلامی دچار لغزش نشوند. چون «سیاست اگر از اخلاق سرچشمه بگیرد، از معنویت سیراب بشود، برای مردمی که مواجه با آن سیاستند، وسیله‌ی کمال است، راه بهشت است؛ اما اگر سیاست از اخلاق جدا شد، از معنویت جدا شد، آن وقت سیاست‌ورزی می‌شود؛ یک وسیله‌ای برای کسب قدرت، به هر قیمت؛ برای کسب ثروت، برای پیش بردن کار خود در دنیا. این سیاست می‌شود آفت؛ برای خود سیاست‌ورز هم آفت است، برای مردمی هم که در عرصه‌ی زندگی آن‌ها این سیاست ورزیده می‌شود هم آفت است». (بیانات مقام معظم رهبری خطبه‌های نماز جمعه‌ی تهران - ۱۳۸۸/۶/۲۰، <https://khl.ink/f/8033>)

۲/۵. حاکمان مستبد و ستمگر

روش دیگر برای سرکوب نهضت بیداری اسلامی، حفظ حاکمان مستبد و سران مزدور و بی‌کفایت کشورهای اسلامی است. «اذْهَبْ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَىٰ» (طه/۲۴) زیرا همکاری رهبران سیاسی کشورهای منطقه با قدرت‌های بزرگ، زمینه را برای سرکوب اعتراض‌های سیاسی و حرکت‌های مردمی در خاورمیانه هموار می‌نماید.

رهبر معظم انقلاب اسلامی نیز وجود حاکمان مستبد را خطر اصلی برای نهضت‌های بیداری اسلامی برشمرده و می‌فرماید: «اگر فرض کنیم یک ملّتی که از استبداد حاکمان خود به جان آمده، قیام کند و انقلاب کند و با آن مستبد مبارزه کند، اما با آن سلطه‌گر خارجی‌ای که پشت سر این مستبد قرار داشت، سازش کند، سرنوشت این انقلاب و مسئولان و مدیران این انقلاب، یا شکست است یا خیانت، از این دو حال خارج نیست؛ یا دچار خیانت خواهند شد و به

انقلابشان، به کشورشان خیانت خواهند کرد؛ یا اگر بخواهند خیانت نکنند شکست خواهند خورد، از صحنه محو خواهند شد». (بیانات در دیدار فرماندهان و کارکنان نیروی هوایی ارتش - ۱۳۹۲/۱۱/۱۹، <https://khl.ink/f/25260>)

۳) آسیب‌های مدیریتی

۳/۱. ضعف مدیریت رهبران سیاسی

مقام معظم رهبری مسأله مدیریت را در جامعه یک اصل می‌داند و معتقد است که «ما هر جا یک مدیریت انقلابی فعال پُر تحرک داشتیم، کار پیش رفته است (یوسف/۵۵)؛ هر جا مدیریت‌های ضعیف، بی‌حال، نا امید، غیرانقلابی، و بی تحرک داشتیم؛ کارها یا متوقف مانده است، یا انحراف پیدا کرده است». (بیانات مقام معظم رهبری در اجتماع زائران و مجاوران حرم مطهر رضوی - ۱۳۹۶/۱/۱، <https://khl.ink/f/36091>)

عمده آسیب‌هایی که از ناحیه رهبر نهضت بیداری اسلامی متوجه روند این جریان در جوامع اسلامی می باشد؛ ایجاد روحیه یأس و بدبینی نسبت به آینده است که دشمنان اسلام و سیاستمداران استکبار جهانی سعی می‌کنند با بزرگ‌نمایی برخی نارسایی‌ها و ضعف مدیریت‌ها، جهان اسلام را نسبت به توانایی، هدفمندی و کارکرد جریان بیداری اسلامی دلسرد و مأیوس نمایند.

مقام معظم رهبری نیز مشکل عمده جهان اسلام را در انحطاط و سیر قهقرایی، فاصله گرفتن جوامع اسلامی از دین و مدیریت جامعه می‌داند و معتقد است: «امت اسلامی از وقتی دین را از حکومت جدا کرد، اخلاق را از مدیریت جامعه جدا کرد، دچار اختلال شد. آن روزی که پادشاهانی به نام خلیفه - در بغداد و در شام و در این گوشه و آن گوشه‌ی عالم - پرچم اسلام را بلند کردند، اما زیر پرچم اسلام هواهای نفسانی، شهوات، اغراض، تکبرها، غرورهای شاهانه، مال‌اندوزی‌ها، به خزان خود پرداختن‌ها را وارد کردند و به این چیزها سرگرم شدند، زمینه‌های انحطاط دنیای اسلام فراهم شد. با اینکه حرکت نبی مکرم اسلام و اصحاب بزرگوار او و یاران مجاهد و مبارز او، اسلام را با سرعت به پیش می‌برد - که همان ضرب دست پیغمبر بود که تا قرن‌های چهارم و پنجم، حرکت سیاسی و علمی اسلام را رو به پیشرفت می‌برد - در همان حال در دربارها، در خاندان‌های حکومت‌کننده، بذره‌های ضعف و انحطاط و فساد و نفاق پاشیده می‌شد. همان بذرها بود که روید و امت اسلامی را زمین گیر کرد و ما نتایجش را بعد از چند قرن با پوست و گوشت و استخوان خودمان حس کردیم». (بیانات در دیدار کارگزاران نظام، سفرای کشورهای اسلامی و مهمانان کنفرانس وحدت اسلامی - ۱۳۸۵/۵/۳۱، <https://khl.ink/f/3348>)

۳/۲. اختلاف و تفرقه میان رهبران سیاسی

یکی از آسیب‌ها و خطراتی که جنبش بیداری اسلامی را تهدید می‌کند، اختلاف افکنی بین رهبران نهضت‌های اسلامی و دامن زدن به جنگ‌های مذهبی و فرقه‌ای درون جهان اسلام است. به خصوص آن‌ها تلاش دارند که رهبران

سیاسی نهضت بیداری اسلامی را از هم دور نگه داشته و از طریق تهمت زدن به مذاهب اسلامی، بین آنان تفرقه ایجاد نمایند. هدف از این طرح، این است که مفهوم «وحدت فرق اسلامی» تضعیف و نقاط اختلاف نظر را برجسته و نقاط اشتراک نظر را در بین رهبران جوامع اسلامی کمرنگ کنند.

خداوند در قرآن در زمینه توطئه دشمنان اسلام می‌فرماید: «وقد مکر الذین من قبلهم فله المکر جمیعاً یعلم ماتکسب کل نفس وسیعلم الکفر لمن عقبی الدار؛ پیش از آنان نیز کسانی طرح‌ها و نقشه‌ها کشیدند؛ ولی تمام طرح‌ها و نقشه‌ها از آن خداست، او از کار هر کس آگاه است و بزودی کفار خواهند دانست که سرای دیگر از آن کیست». (رعد/ ۲۵۴).

بدون تردید دشمن به این نقطه خوب آگاه است که اختلاف‌های داخلی و جناح بندی‌های سیاسی بین رهبران و درون نهضت‌های اسلامی، قدرت عمل و کارکرد آن‌ها را در برابر دشمن کاهش می‌دهد و زمینه جدایی میان گروه‌های اسلامی و دو دستگی را فراهم می‌آورد. مقام معظم رهبری با اشاره به توطئه دشمنان در رابطه ایجاد اختلاف بین امت اسلامی، معتقد است که امکان دارد تفاوت‌هایی در بین امت اسلامی وجود داشته باشد، ولی نباید این تفاوت‌ها به تضاد در بین جوامع اسلامی و نهضت‌های اسلامی تبدیل گردد و رهبران نهضت‌های اسلامی موظف‌اند که از بروز هرگونه در بین ملت‌های اسلامی جلوگیری نمایند: «تفرقه و ستیزه‌جویی میان بخش‌های امت مسلمان، بیماری خطرناکی است که باید با همه‌ی توان به درمان آن پرداخت. دشمنان ما از دیرباز در این عرصه نیز به تلاش گسترده و بی‌وقفه دست زده‌اند و امروزه که بیداری اسلامی، آنان را وحشت زده کرده است، تلاش خود را شدت بخشیده‌اند. همه‌ی سخن دلسوزان آن است که تفاوت‌ها نباید به تضاد تبدیل شود، و چندگانگی نباید به ستیزه‌گری بینجامد». (پیام مقام معظم رهبری به کنگره عظیم حج - ۱۳۸۶/۹/۲۷، <https://khl.ink/f/277>)

۳/۳. سازش و اعتماد به دشمن

سازش یا اعتماد به دشمن یکی دیگر از آسیب‌های نهضت‌های بیداری اسلامی در سطح رهبری است. البته سازش و اعتماد به دشمن برای هر جنبشی و در هر مرحله‌ای که باشد خطرناک است و آن را از مسیر اصلی خود منحرف می‌کند. (محمد/ ۳۵)

از نظر حضرت آیت‌الله خامنه‌ای مقاومت و تسلیم ناپذیری در مقابل زورگویان، شرط اول نصرت الهی و پیروزی برای نهضت‌های بیداری اسلامی به حساب می‌آید. «رمز اساسی کار و پیشرفت امام و موفقیت‌های الهی آن مرد بزرگوار و رهبر استثنایی، در این بود که دشمن را شناخت و با همه‌ی قدرت و استقامت، بدون کمترین اعتماد به او و تسلیم در مقابل او، ایستاد». (بیانات در دیدار مهمانان خارجی شرکت‌کننده در مراسم سالگرد ارتحال حضرت امام، ۱۳۷۱/۳/۱۳، <https://khl.ink/f/2622>)

از دیدگاه مقام معظم رهبری مشکل نهضت‌های بیداری اسلامی و مسلمانان زمانی است که فریب لبخندهای دشمن را بخورد و به دام آنان گرفتار آید: «به دشمنی که لبخند می‌زند، اعتماد نکنید؛ این را ما به مسئولینمان، - اینهایی که در

مسئله‌ی دیپلماسی مشغول کار هستند، - [توصیه می‌کنیم]؛ توصیه‌ی ما به این‌ها این است: مراقب باشید لب‌خند فریگرانه شما را دچار اشتباه نکند، دچار خطا نکند؛ ریزه‌کاری‌های کار دشمن را ببینید». (بیانات در دیدار دانش‌آموزان و دانشجویان به مناسبت روز ملی مبارزه با استکبار جهانی - ۱۲/۸/۱۳۹۲، <https://khl.ink/f/24378>)

از این رو، مهمترین وظیفه مسلمانان و بیدارگران، بصیرت‌افزایی نسبت به دشمن است. «دشمن را باید شناخت، هدف را نباید فراموش کرد؛ هدف جمهوری اسلامی عبارت است از رسیدن به آرمان‌های اسلام، یعنی سعادت مادی و معنوی بشر، یعنی پیشرفت در امور زندگی مادی و معنوی. این هدف را نباید فراموش کرد، باید دنبال کرد و باید یقین داشت که با ایمان راسخ، با ادامه‌ی راه، با بصیرت در امور پیرامونی و مسائل جاری، با بصیرت نسبت به دشمن و بصیرت نسبت به میدان عمل و جبهه‌ی مبارزه، پیروزی قطعی است؛ «وَ كَانَ حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرُ الْمُؤْمِنِينَ» (توبه، ۴۷)». (بیانات در دیدار مردم قم در سالروز قیام ۱۹ دی‌ماه - ۱۳۹۲/۱۰/۱۹، <https://khl.ink/f/24940>)

۳/۴. غفلت از وضعیت کنونی جهان اسلام

از جمله شرایط مهم برای رهبران جنبش بیداری اسلامی، بصیرت و آگاهی از شرایط کنونی جهان معاصر، به خصوص جهان اسلام است. عصر حاضر که عصر ارتباطات و دگرگونی‌های چشم‌گیر فکری و فرهنگی به شمار می‌آید، دشمنان اسلام به خاطر ترس از حرکت‌های استقلال طلبانه و جریان اسلام‌گرایی، با توجه به امکانات فرهنگی و ابزارهای تبلیغی که در اختیار دارند درصدد برآمده‌اند تا موانعی را پیش روی نهضت بیداری اسلامی ایجاد نمایند. اما دشمن از این نکته غافل است که نهضت‌های بیداری اسلامی در یک شرایط خاص و با اهداف مشخص، در اکثر کشورهای اسلامی اوج گرفت. این روند با قدرت هرچه بیشتر ادامه خواهد یافت تا زمانی که ظلم و ستم از عرصه جهانی برچیده گردد و نظام اسلامی در تمام کشورهای اسلامی مستقر شود. منتها آنچه که این روند را تهدید می‌کند و نهضت بیداری اسلامی را با آسیب دچار می‌نماید؛ غفلت از شرایط کنونی جهان اسلام مسلمانان است.

حضرت آیت‌الله خامنه‌ای وضعیت کنونی نهضت فلسطین را در اثر غفلت مبارزین و کشورهای اسلامی از قضیه فلسطین می‌داند و می‌فرماید: «حوادث اخیر خلیج فارس موجب شد که دنیای اسلام اندکی از حوادث فلسطین غفلت کند و این غفلت، صهیونیست‌ها را تشویق کرد که از فرصت استفاده کنند و فشار را بر مردم فلسطین بیشتر نمایند... البته مبارزه ادامه دارد؛ اما آنچه مهم است، این است که دنیای اسلام باید از مسأله‌ی فلسطین غفلت نکند و ملتها مسأله‌ی فلسطین را از یاد نبرند و آن را فراموش نکنند». (بیانات در خطبه‌های نماز جمعه‌ی تهران - ۱۳۷۰/۱/۱۶، <https://khl.ink/f/2438>)

۳/۵. انتخاب شیوه‌های نادرست مبارزاتی

در هر مبارزه‌ای، انتخاب شیوه‌ی درست، شرط نخست پیروزی در مقابل دشمن است. این مسأله‌ای است که خداوند در قرآن کریم به آن اشاره کرده و خطاب به پیامبر^ص می‌فرماید: «فَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ وَمَنْ تَابَ مَعَكَ» (هود/۱۱۲). پس همان گونه که دستور یافته‌ای ایستادگی کن و هر که با تو توبه کرده، نیز چنین کند. استقامت و پایداری در راه حق و انتخاب شیوه درست مبارزه در این جهت تضمین کننده پویایی و دوام آن است. نیروهای مبارز و انقلابیون باید همواره با حفظ روحیه دشمن‌شناسی، استکبارستیزی و تکلیف‌نگری در تمام صحنه‌های مبارزات سیاسی، فرهنگی و نظامی حاضر باشند و در برابر فشارهای روحی و روانی دشمن، از خود استقامت و پایداری به خرج دهند. استقامت و پایداری در تمام دوران‌های انقلاب اسلامی و نهضت‌های بیداری اسلامی به شکل - های گوناگون باید پدیدار گردد. به خصوص در این زمان که دوران هجوم اعتقادی، فرهنگی، سیاسی و... است، استقامت و پایداری باید در تمام این عرصه وجود داشته باشد و سختی این عمل نسبت به استقامت در دوران‌های گذشته تا حدودی پیچیده‌تر و مشکل‌تر به نظر می‌رسد. به همین لحاظ مقام معظم رهبری می‌فرماید: «آدم‌های اهل معنی، اهل حکمت و دقت خوب درک می‌کنند، گاهی زنده ماندن و زندگی کردن و در یک محیط تلاش کردن، به مراتب مشکل‌تر از کشته شدن و شهید شدن و به لقاء خدا پیوستن است». (بیانات در جمع فرماندهان لشکر ۲۷ محمد رسول‌الله، ۱۳۷۵/۳/۲۰، <https://khl.ink/f/4790>)

روشن است در عصر ما با تمام پیچیدگی‌های که وجود دارد، از جمله عوامل پیشگیری از آسیب رسانی دشمنان به نهضت بیداری اسلامی، استقامت و پایداری و استمرار حرکت جهادی برای وصول به هدف و حفظ روحیه استکبارستیزی در بین رهبران و مبارزان است. همانگونه که حضرت آیت‌الله خامنه‌ای بر این نکته تأکید کرده و می‌فرماید: «این ایستادگی و پایداری، مهم‌ترین چیزی است که ما می‌توانیم آن را وسیله قرار دهیم برای رسیدن به اهداف مان. و البته باید شجاعت انقلابی را هم حفظ کنیم. آن انقلابی که در مقابل تهدید دشمنان انقلاب خود را عقب می‌کشد و پس می‌زند و می‌ترسد، نه مورد احترام دوست قرار می‌گیرد، نه مورد احترام دشمن؛ هیچ کس به یک ملت بزدل و ضعیف رحم نمی‌کند. آن انقلاب و حرکتی که در مقابل دشمنان خودش ضعف نشان بدهد، اول، آبرویش را می‌برد؛ حرمتش را می‌شکنند، بعد خودش را هم نابود و از بین می‌برند». (بیانات در دیدار با اعضای مجلس خبرگان رهبری - ۱۳۸۳/۶/۳۱، <https://khl.ink/f/3250>) امروزه استقامت و پایداری توده‌های مختلف مسلمانان برای احقاق حقوقشان و حضور جوانان و نسل جدید در صفوف نهضت بیداری اسلامی، مایه دلگرمی است و از بصیرت و آگاهی مسلمانان و جوامع اسلامی حکایت دارد و «امیدواریم با پایداری و استقامت و بیداری و آگاهی مسلمانان، مخصوصاً علما و متفکران و روشن‌فکران و نویسندگان و شعرا و هنرمندان در کشورهای اسلامی، و توجه به عظمت وظیفه‌ای که بر دوش آنان است، دست کفار و مستکبرین از جوامع اسلامی قطع شود». (پیام مقام معظم رهبری به حجاج بیت‌الله الحرام - ۱۳۶۹/۴/۷، <https://khl.ink/f/2332>)

راهکارها

یکی از مهم‌ترین ارکان اساسی هرانقلاب و نهضتی، رهبری آن جریان است و اگر در رأس نهضت، رهبر آگاه، مدیر و شایسته و توانمند قرار داشته باشد، آن نهضت هرگز شکست نخواهد خورد. اما اگر رهبریت ضعیف و ناتوان باشد، نهضت هرگز به پیروزی نخواهد رسید.

جریان بیداری اسلامی که امروزه در جهان اسلام پا گرفته و در حال پیشرفت می‌باشد، با چالش‌های زیادی مواجه است و تنها نقطه‌ی امید برای آن رفع کاستی‌ها و آسیب‌ها، در عرصه رهبری است. در اینجا به برخی از راهکارهای آسیب‌زدایی نهضت بیداری اسلامی در حوزه‌ی رهبری از نگاه مقام معظم رهبری اشاره می‌گردد:

۱. مدیر و مدبر بودن

یکی از ویژگی‌های رهبر نظام اسلامی، مدیریت قوی و برنامه‌ریزی درست برای آینده جامعه اسلامی است. اگر رهبری از لیاقت و مدیریت لازم برخوردار بود، می‌تواند برنامه جامع اسلامی تدوین نماید. با تدوین برنامه جامع می‌توان جلوی بسیاری از آسیب‌ها را گرفت. زیرا مهمترین اصل در هر نهضت و انقلابی، برنامه‌ریزی دقیق و ترسیم راهکارهای روشن و نقشه راه برای آینده است.

اساسی‌ترین برنامه امت اسلامی برای رهایی از یوغ بندگی و خواری و ذلت، گرد آمدن برمحور اسلام و ارزش‌های آن است. آیت‌الله خامنه‌ای در این رابطه می‌فرماید: «اگر ملت‌ها بخواهند راه سعادت را پیدا کنند، باید به ولایت اسلامی برگردند. البته این ولایت اسلامی به شکل کامل، در یک جامعه‌ی اسلامی عملی است؛ چون ولایت براساس ارزش‌های اسلامی یعنی عدالت اسلامی، علم اسلامی و دین اسلامی است؛ اما به شکل غیر کامل، در همه‌ی ملت‌ها و در میان همه‌ی جوامع عملی است. اگر می‌خواهند کسی را به عنوان رهبر و حاکم بر جامعه انتخاب کنند، سراغ آن کسی که سرمایه‌داران معرفی می‌کنند، نروند؛ سراغ پارساترین و پاک‌ترین و بی‌اعتناترین انسان‌ها به دنیا بروند؛ آن کسی که قدرت را سرمایه‌ی شخصی خود به حساب نمی‌آورد و از آن برای سود شخصی خویش استفاده نمی‌کند». (بیانات در دیدار با مسئولان و کارگزاران نظام جمهوری اسلامی ایران - ۱۳۷۰/۴/۱۰، <https://khl.ink/f/2469>)

۲. مهذب و خودساخته بودن

تهذیب نفس از صفات برجسته‌ی رهبران نهضت‌های بیداری اسلامی است. اگر نقص و کاستی در رهبران نهضت‌های بیداری اسلامی وجود داشته باشد، نهضت در ادامه مسیر دچار تزلزل و آسیب خواهد شد. «آنچه که آسیب‌پذیری را در این زمینه کم می‌کند، همان مسائل معنوی و اخلاقی و دعا و توجه و تهذیب نفس و خودسازی با هواهای خود و مبارزه کردن با اخلاق فاسد در خود است. این خیلی مهم است. ای بسا کسانی که از لحاظ توجه و دعا، اهل این چیزها هم هستند، اما نتوانستند خُلُقِیَّات فاسد خودخواهی، خودپسندی، بخل، حرص، حسد، بددلی، بدبینی، بدخواهی نسبت به این و آن را در خودشان ریشه کن کنند، یا از تأثیر آن‌ها در رفتارهای خودشان جلوگیری نمایند».

(بیانات در دیدار با گروه کثیری از سپاه پاسداران انقلاب اسلامی به مناسبت روز پاسدار - ۱۳/ ۹/ ۱۳۷۶، <https://khl.ink/f/2862>)

تهذیب نقش مهمی در موفقیت انسان‌ها دارد و برای همین است که مقام معظم رهبری می‌فرماید: «ما اگر مذهب باشیم، خواهیم توانست هستی خود را در خدمت اسلام و نظام اسلامی قرار دهیم؛ ولی اگر مذهب نباشیم، آنچه که داریم، در خدمت اسلام قرار نخواهد گرفت و چه‌بسا که در جهت عکس هم قرار گیرد». (بیانات در مراسم بیعت هزاران تن از طلاب، فضلا و اساتید حوزه‌ی علمیه‌ی قم - ۱۳۶۸/۳/۲۲، <https://khl.ink/f/2088>)

۳. پای‌بندی به ارزش‌های دینی و الهی

از دیگر عوامل پایداری نهضت بیداری اسلامی، تعهد به ارزش‌های اسلامی و عمل در چارچوب قوانین اسلام است. زیرا یکی از عوامل مهم بدبختی و عقب ماندگی مسلمانان، دوری از حقیقت قرآن، باورها و ارزش‌های دینی و عدم توجه به عمق اسلام است.

قرآن کریم، در نخستین گام برای احیای ارزش‌های الهی در جامعه، پیامبر اکرم را الگو و مایه الهام بخش برای مسلمانان قرار داده و می‌فرماید: «لقد کان لکم فی رسول الله اسوه حسنه...» (احزاب/ ۲۱). برای شما در زندگی رسول خدا سرمشق نیکویی است...».

بر اساس این آموزه قرآن کریم، پیروی از سیره رسول خدا را بهترین شیوه اتصال به حق و بازگشت به اسلام است. حضرت آیت‌الله خامنه‌ای در این باره فرموده است: «خدای متعال به ما مسلمانان دستور داده است که از پیامبر تبعیت کنیم. این تبعیت، در همه چیز زندگی است. آن بزرگوار، نه فقط در گفتار خود، بلکه در رفتار خود، در هیئت زندگی خود، در چگونگی معاشرت خود با مردم و با خانواده، در برخوردش با دوستان، در معامله‌اش با دشمنان و بیگانگان، در رفتارش با ضعفا و با اقویا، در همه چیز اسوه و الگوست. جامعه‌ی اسلامی ما آن وقتی به معنای واقعی کلمه جامعه‌ی اسلامی کامل است، که خود را بر رفتار پیامبر منطبق کند». (بیانات در خطبه‌های نماز جمعه‌ی تهران - ۱۳۷۰/۷/۵، <https://khl.ink/f/2497>)

۴. اعتماد به نفس

اعتماد به نفس به انسان عزت و کرامت می‌بخشد. بسیاری از نابسامانی‌ها و مشکلات نهضت بیداری اسلامی، ناشی از عدم اعتماد به نفس ملت‌ها است. مقام معظم رهبری با اشاره به این ویژگی اسلام می‌فرماید: «آرامش و اطمینان و سکینه‌ای که قرآن به ما آموزش می‌دهد، غیر از حالت خواب‌رفتگی و خواب‌آلودگی است؛ غیر از حالت تخدیر است.» «هو الّذی انزل السکینه فی قلوب المؤمنین» (فتح، ۴) اهمیت دین صحیح این است که حالت تخدیر به کسی نمی‌دهد؛ بلکه حالت تخدیر فکری و روحی را از انسان‌هایی که تحت تأثیر عوامل گوناگون دچار آن حالت شده‌اند، به کلی می‌زداید؛ آن‌ها را هوشیار و حسّاس می‌کند؛ اما درعین حال آن‌ها را از آشفتگی و

دغدغه‌ی فکری نجات می‌دهد. دین صحیح، حالت سکینه و اطمینان و آرامش و اعتماد به خود و اعتماد به خدا و اعتماد به آینده را به انسان می‌بخشد». (بیانات در دیدار روحانیون و مبلغان در آستانه‌ی ماه مبارک رمضان - ۱۳۷۷/۹/۲۳، <https://khl.ink/f/2921>) از نظر مقام معظم رهبری، پیروزی انقلاب اسلامی در ایران، تحولی ژرف در ارتباطات بین‌المللی بود و به امت اسلامی عزت و اطمینان به نفس بخشید و «به ملت‌ها دلگرمی و شجاعت بخشید و جرأت و گستاخی در مقابله با دولت‌های دست‌نشانده را به آنان تزریق کرد. این عصر را باید «عصر امام خمینی» نامید و ویژگی آن، عبارت است از بیداری و جرأت و اعتماد به نفس ملت‌ها در برابر زورگویی ابرقدرت‌ها و شکستن بت‌های قدرت ظالمانه و بالندگی نهال قدرت واقعی انسان‌ها و سر برآوردن ارزش‌های معنوی و الهی». (پیام مقام معظم رهبری به مناسبت اولین سالگرد ارتحال حضرت امام خمینی رحمه‌الله - ۱۳۶۹/۳/۱۰، <https://khl.ink/f/2316>)

۵. عدم اعتماد به دشمن

در هر جریان سیاسی نباید به دشمن اعتماد کرد. دشمن برای فریب انقلابیون و افکار عمومی از راه‌های مختلف وارد می‌شود و کارهایی را هم انجام می‌دهد تا به بدنه‌ی اصلی انقلاب نفوذ نموده و انقلاب را از درون ضربه بزند. در این رابطه حضرت آیت‌الله خامنه‌ای بارها به رهبران نهضت‌های اسلامی اخطار داده‌اند که به دشمن نباید اعتماد کنید و فریب لب‌خندهای دشمن را نخورید. (بیانات در دیدار دانش‌آموزان و دانشجویان به مناسبت روز ملی مبارزه با استکبار جهانی - ۱۳۹۲/۸/۱۲، <https://khl.ink/f/24378>) «مسأله مهم، اعتماد نکردن به دشمن و به وعده‌های دشمن است؛ ما یک جاهایی اعتماد کردیم به دشمن، ضربه خوردیم؛ با اینکه می‌توانستیم اعتماد نکنیم اما کردیم. این اعتماد کردن به دشمن، به ما ضربه می‌زند. آن‌وقتی که بحث کار با بیگانگان است، باید با دقت تمام روی جزئیات تکیه کرد و ملاحظه کرد و احتیاط به خرج داد. نباید به اینها اعتماد کرد؛ نه در عمل، نه در کیفیت بیان». (بیانات در دیدار مسئولان نظام - ۱۳۹۶/۳/۲۲، <https://khl.ink/f/36824>)

۶. دوری از تحجر و تعصب‌های جاهلانه

بیدارگران اگر بخواهند از شر تحجر و تعصب نجات پیدا کنند و نهضت بیداری اسلامی از این طریق آسیب نبیند، باید به ملت‌های مسلمان آگاهی و بصیرت دهند، وقتی امت اسلامی معرفت پیدا کردند و بیدار شدند دیگر هیچ چیزی نمی‌تواند جلو آنان را بگیرد و این تنها و مؤثرترین راه مقابله با تحجر است. مقام معظم رهبری در این باره می‌فرماید: «بلاشک جمود و تحجر هر جا باشد، یک مشکل است... جنگ با جمود جنگ فرهنگی است». (بیانات در جلسه‌ی پرسش و پاسخ دانشگاه تهران - ۱۳۷۷/۲/۲۲، <https://khl.ink/f/2887>)

۷. ساماندهی و ایجاد تمدن نوین اسلامی

مهمترین مسأله برای مقابله با تمدن تک ساحتی غرب و خطراتی که نهضت بیداری اسلامی را تهدید می‌کند؛ پایه‌گذاری تمدن نوین اسلامی است. تجزیه و تحلیل پدیده عظیم بیداری اسلامی و رابطه آن با احیای تمدن اسلامی، از مسائل حساس و سرنوشت‌ساز جهان اسلام است. از نظر حضرت آیت‌الله خامنه‌ای تشکیل تمدن نوین اسلامی یک راهکار است، برای رهایی و فایز آمدن بر تمام ناهنجاری‌ها و ناملازمات که در جهان اسلام وجود دارد.

به عقیده ایشان، پیروزی اسلام و احیای تمدن اسلامی وعده حتمی الهی است و شرایط زمان به نفع اسلام و بیداری اسلامی در جریان است. لذا هدف نهایی را باید امت واحده‌ی اسلامی و ایجاد تمدن اسلامی جدید بر پایه‌ی دین و

عقلانیت و علم و اخلاق، قرار داد. (بیانات در اجلاس بین‌المللی بیداری اسلامی - ۱۳۹۰/۶/۲۶، <https://khl.ink/f/17269>)

ایجاد تمدن نوین اسلامی از جمله اساسی‌ترین اهداف جریان‌های ضداستعماری و آزادی خواهانه در کشورهای اسلامی، در طول تاریخ گذشته بوده است. مقام معظم رهبری در این رابطه می‌فرماید: «قضیه‌ی بنای یک نظام و تمدن اسلامی و یک تاریخ جدید، قضیه‌ای جدی است. آن را جدی بگیرید». (بیانات در آستانه‌ی سالروز تسخیر لانه‌ی جاسوسی آمریکا و روز ملی مبارزه با استکبار - ۱۳۷۳/۸/۱۱، <https://khl.ink/f/689>) «ما می‌توانیم تمدن نوین اسلامی را برپا کنیم و دنیایی بسازیم که سرشار باشد از معنویت و با کمک معنویت و هدایت معنویت راه برود؛ این کارها را می‌توانیم انجام بدهیم، که به توفیق الهی هم می‌کنیم». (بیانات در دیدار اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۳۹۲/۹/۱۹، <https://khl.ink/f/24721>)

۹. برجسته‌سازی نقش علما و مراکز علمی

نهضت و جنبش بیداری اسلامی و ضداستعماری در کشورهای اسلامی از نگاه تاریخی سابقه دیرینه دارد. بخش زیادی از این بیداری مرهون زحمات و مجاهدت‌ها و روشنگری‌های علما و اندیشمندان مسلمان در طول تاریخ بوده است. دشمن برای اعمال سیاست‌هایش، در هربار باموضع گیری تند و برخورد علما و رجال دینی در جهان اسلام مواجه شده است.

آیت‌الله خامنه‌ای در رابطه با جایگاه فوق‌العاده علما و روحانیون در شکل‌دهی، حمایت و هدایت نهضت‌های بیداری اسلامی؛ نقش آن‌ها را در پیشبرد اهداف این خیزش چنین تبیین می‌کند: «حرکت و نهضت عظیمی در مراحل مختلف در همه‌ی دنیای اسلام مشاهده می‌شود؛ میل برگشت به اصول و مبانی اسلامی، که مایه‌ی عزت و پیشرفت و ترقی است. روشنفکران، علما و سیاسیون دنیای اسلام این حرکت را باید تقویت کنند. خطاست اگر کسانی در دنیای اسلام تصور کنند که حرکت بیداری اسلامی در بین جوانان، به ضرر دولت‌های اسلامی است؛ نه، دولت‌های اسلامی به برکت بیداری اسلامی می‌توانند عزتی را که قدرت‌های استکباری از آن‌ها گرفته‌اند، به خودشان برگردانند». (بیانات در دیدار مسئولان و کارگزاران نظام - ۱۳۸۲/۲/۲۹، <https://khl.ink/f/3178>)

بنابراین مسئولیت و «وظیفه‌ی عالمان دین، نخبگان سیاسی، نخبگان علمی و دانشگاهی خیلی سنگین است. امروز مردم در این کشورها احتیاج دارند به هدایت این نخبگان. این‌ها باید نگذارند دستگاه استکبار با وسائل گوناگونی که دارد،

این حرکت عظیم ملت‌ها را مصادره کند، باید مراقب باشند». (بیانات در دیدار با مسئولان نظام در روز میلاد پیامبر اکرم ﷺ - ۱۳۸۹/۱۲/۲) <https://khl.ink/f/11289> «علمای دین نقش خود را کاملاً برجسته کنند. مردمی که قیام خود را از مسجد و نماز جمعه آغاز می‌کنند و شعار الله اکبر می‌دهند، از علمای دین توقع بیشتری دارند و این توقع بجا است». (خطبه‌های نماز جمعه تهران، ۱۳۸۹/۱۱/۱۵، <https://khl.ink/f/10955>)

۱۰. ارتباط و هماهنگی بین کشورهای اسلامی

علی‌رغم ضرورت اتحاد ملت‌های مسلمان، از دیگر راهکارهای تقویت نهضت‌های بیداری اسلامی همگرایی بین کشورهای اسلامی است. «مناسب است که اصل رایزنی، هماهنگی و همکاری بین‌المللی اسلامی نهادینه شود. معضلات بین‌المللی ما جز در سایه تعاون بین کشورهای مسلمان حل شدنی نیست. امید است روزی جهان اسلام شاهد برپایی مجلس مشترک نمایندگان امت باشد تا در چنان جمعی، ظرفیت‌های عظیم مسلمانان برای تصمیم‌گیری‌های کلان در جهت منافع و حل مشکلات آن‌ها مورد بهره‌برداری شایسته قرار گیرد». (پیام مقام معظم رهبری به کنفرانس بین المجالس اسلامی - ۱۳۷۸/۳/۲۵، <https://khl.ink/f/2956>)

کشورهای اسلامی اگر باهم متحد باشند هیچ قدرتی توان مقابله با آن‌ها را نخواهند داشت. مقام معظم رهبری در این باره می‌فرماید: «اگر ملت‌ها با دولت‌ها همراه باشند، هیچ قدرتی قادر نیست بر کشورها تسلط پیدا کند؛ هیچ قدرتی نمی‌تواند در مقابل ملت‌ها مقاومت کند». (بیانات در دیدار مسئولان نظام و سفرای کشورهای اسلامی در روز میلاد پیامبر اعظم ﷺ - ۱۳۸۹/۱۲/۲) <https://khl.ink/f/11289> در شرایطی که دنیای کفر برای رسیدن به اهداف مشترکشان دست به تشکیل اتحادیه‌ها می‌زنند و حتی از برخی منافع شخصی شان بخاطر منافع جمعی دست برمی‌دارند؛ جا دارد که کشورهای اسلامی برای بازیابی هویت اسلامی روی مشترکات اسلامی سرمایه‌گذاری نمایند. با توجه به همین مسأله است که مقام معظم رهبری می‌فرماید: «امروز دنیای اسلام، به احیای یاد پیامبر بزرگوار اسلام از همیشه محتاج‌تر است؛ بشریت هم محتاج همین نام مبارک و یاد مبارک و تعالیم مبارک است». (بیانات در دیدار مسئولان و کارگزاران نظام جمهوری اسلامی - ۱۳۷۷/۴/۲۱، <https://khl.ink/f/2895>)

۱۱. مبارزه با استکبار جهانی - نفی سلطه استکبار

امروزه یکی از مشکلات اصلی جهان اسلام و نهضت بیداری اسلامی، دخالت‌های قدرت‌های سلطه‌گر است. اگر استکبار جهانی دست از شرارت بردارد و بگذارد مسلمانان بر سرنوشت خود حاکم باشند، تمام مشکلات حل خواهد شد. متأسفانه «آن چیزی که ملت‌ها را تحقیر کرده است، سلطه‌ی استکبار است؛ آن چیزی که موجب شده است ملت‌های مسلمان با یکدیگر دست برادری ندهند، یکدیگر را فهم نکنند، نیروهای خود را بر روی هم نگذارند و امت اسلامی به معنای واقعی شکل پیدا نکند، دسائس و دخالت‌های استکبار در این منطقه است. ملت‌ها باید از دخالت و تسلط استکبار خلاص شوند؛ این کلید حل مشکلات این منطقه است. گرفتاری‌های مردم و ملت‌ها، گرفتاری‌های

دولت‌ها- دولت‌هایی که با مردم خودشان، با ملت‌های خودشان فاصله پیدا کردند- به خاطر حضور قدرت‌های مستکبر است». (بیانات در دیدار مسئولان نظام و سفرای کشورهای اسلامی در روز میلاد پیامبر اعظم ﷺ - ۱۳۸۹ / ۱۲ / ۲) (<https://khl.ink/f/11289>)

آنچه بیان گردید برخی از موارد بیرون رفت نهضت‌های بیداری اسلامی در مواجهه با مشکلات بود که به اختصار و با توجه به دیدگاه‌های مقام معظم رهبری فقط اشاره شد. ولی از نظر ایشان «در هر قیام مردمی، جنگ واقعی بین اراده‌ها است. هر طرفی که مصمم‌تر باشد و سختی‌ها را تحمل کند پیروز قطعی است. قرآن به ما می‌آموزد که: «إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَ لَا تَحْزَنُوا وَ أَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ» (فصلت/ ۳۰). و به پیامبرش می‌فرماید: «فَلِذَلِكَ فَادْعُ وَ اسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ وَ لَا تَتَّبِعِ أَهْوَاءَ هُمْ» (شورا/ ۱۵). دشمن می‌کوشد با زور و فریب، اراده‌ی شما را تضعیف کند. مراقب باشید اراده‌ی شما سست نشود». (خطبه‌های نماز جمعه تهران در سالروز شهادت حضرت علی بن موسی الرضا(ع)، ۱۳۸۹/۱۱/۱۵، <https://khl.ink/f/10955>)

نتیجه گیری

در این پژوهش، آسیب‌های نهضت بیداری اسلامی و راهکارهای بیرون رفت از آن را با اتکاب‌راندیشه‌های سیاسی مقام معظم رهبری در حوزه رهبری مورد بررسی قرار گرفت. در واقع این آسیب‌ها بیشتر معلول ضعف رهبران و نخبگان جریان بیداری اسلامی به شمار می‌آید. در کل بررسی آسیب‌های نهضت بیداری اسلامی در این بخش با توجه به اندیشه‌ها و رهنمودهای حضرت آیت‌الله خامنه‌ای به مسائلی برمی‌گردد که عبارتند از؛ ضعف ایمان و باورهای دینی، سوء مدیریت رهبران، تحجر و جمود فکری در بین نخبگان نهضت‌های بیداری اسلامی، قدرت طلبی و خود محوری، غفلت از وضع کنونی جهان اسلام، کم شدن انگیزه‌ها و

بعد از شناسایی آسیب‌ها، راهکارهای بیرون رفت از این بحران نیز ارائه گردیده است که عبارتند از؛ پابندی به ارزش‌های اسلامی و دینی، مدیر و مدبر بودن، مهذب و خودساخته بودن، عدم اطمینان به دشمن، به رسمیت شناختن تفاوت‌ها و ایجاد ارتباط و هماهنگی بین کشورهای اسلامی. نتیجه این شد که بررسی آسیب‌های نهضت بیداری اسلامی این زمینه را فراهم می‌کند تا جوامع اسلامی به ضرورت آگاهی از ضعف‌های درونی و تهدیدات بیرونی پی برده و برای به مصون ماندن نهضت بیداری اسلامی از انحراف و اشتباهات و اختلافات قومی و مذهبی و ... گام‌های اساسی و تأثیر گذاری در تثبیت نظام اسلامی و سلامت و صلابت حرکت‌های اسلامی بردارند.